

De gemeenteschool is ons dorp

De school is veel meer dan een school alleen. Een school is een dorp. Kinderen of jongeren krijgen er kwaliteitsvol onderwijs en leggen de basis voor een leven lang leren. Rond de school ontwikkelt zich een heel sociaal leven, vanaf het moment dat de kinderen hun eerste stapjes door de grote schoolpoort zetten, tot het moment dat één van de ouders 's avonds in de lokalen een cursus gaat volgen of aan sport komt doen. Misschien kan je in het schoolgebouw terecht voor je boeken omdat er een afdeling van de lokale bibliotheek gevestigd is. De school is ook de plaats waar je 's woensdags of in het weekend les volgt in muziek, woord, dans of media ... Of misschien wonen de grootouders in een serviceflat die de gemeente boven de klaslokalen gebouwd heeft, omdat ze bewust gekozen heeft voor een multifunctioneel bouwproject. Een Afrikaans spreekwoord zegt: 'It takes a whole village to raise a child'. Zo'n dorp kan de school zijn. En de gemeenteschool, dat is ons dorp.

De gemeente gaat voor onderwijs!

De gemeente organiseert zelf onderwijs

Het Gemeentedecreet bepaalt dat de gemeente bevoegd is voor het welzijn van haar burgers en voor de duurzame ontwikkeling van het gemeentelijk beleid. Kinderen en jongeren onder de achttien jaar zijn een belangrijke doelgroep. Een groot deel van hun tijd brengen ze door op de schoolbanken. De gemeente neemt verantwoordelijkheid op voor die opdrachten die zij van gemeentelijk belang acht. Zelf onderwijs organiseren en verantwoordelijkheid nemen voor het pedagogisch project van een school is zo'n belangrijke opdracht voor de gemeente.

Iedereen heeft recht op onderwijs

Volgens de internationale verdragen en de grondwet is onderwijs een afdwingbaar publiek goed, dat in het

leerplichtonderwijs 'kosteloos' moet worden aangeboden. Het is een kerntaak van de overheid om hiervoor voldoende middelen te voorzien en het onderwijs op een degelijke manier te organiseren. Daarnaast is het recht op onderwijs ook een individueel recht van de leerling en de ouder. De ouders hebben het recht onderwijs te krijgen volgens hun overtuiging en hiervoor eigen onderwijsinstellingen op te richten.

Voor openbaar onderwijs dat openstaat voor iedereen, ongeacht zijn of haar levensbeschouwelijke overtuiging, is de overheid verantwoordelijk. De gemeenten hebben volgens het Europees handvest inzake lokale autonomie (1985) 'het recht en het vermogen om openbare aangelegenheden op eigen verantwoordelijkheid en in het belang van de plaatselijke bevolking te regelen en te beheren'.

Daarom moet onderwijs, bij uitstek een publiek goed, door de gemeente als openbare dienst worden aangeboden.

Subsidiariteit: ja, de gemeente kan het!

Hogere instanties moeten niet doen wat lagere instanties op zich kunnen nemen, behalve als zij het doelmatiger en met minder kosten kunnen doen. Als we over openbaar onderwijs spreken, zijn er in de praktijk meerdere spelers in het onderwijsveld: de Vlaamse Gemeenschap (via het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap), maar ook de provincies en de steden en gemeenten.

Om verschillende redenen is de gemeente het meest aangewezen organisatieniveau. Gemeenten staan het dichtst bij de burger. Zij kennen de lokale noden het best. Zij bieden hun burgers een veelheid van diensten aan en beschikken over competenties op het vlak van personeelsbeleid, financieel beheer, ICT en preventie ... Zij voeren een integraal beleid op hun grondgebied met aandacht voor welzijn, gelijke kansen, cultuur en sport, mobiliteit en veiligheid, ruimtelijke ordening en huisvesting.... Onderwijs mag in dat rijtje niet ontbreken.

De gemeente beschikt over voldoende bestuurskracht om verantwoordelijkheid op te nemen voor het eigen gemeentelijk onderwijs. Dat neemt niet weg dat er op bepaalde vlakken kan worden samengewerkt met andere schoolbesturen.

De huidige scholengemeenschappen tonen aan dat samenwerking een meerwaarde kan betekenen. Wanneer er voldoende vertrouwen is, groeit de gelijkgerichtheid en versterkt de scholengemeenschap het eigen pedagogisch project. Daarom groeit zo'n samenwerking het best van onderuit. Samenwerking heeft echter ook zijn grenzen. De samenwerking mag niet leiden tot te grote bestuurlijke entiteiten die vreemdend werken voor leerlingen en personeel en die te veel middelen moeten samenbrengen op het niveau van de samenwerking.

Legitiem en aanspreekbaar schoolbestuur

De gemeente onderscheidt zich doordat het lokale schoolbestuur democratisch verkozen is en om de zes jaar verantwoording aflegt aan de burgers. Zo beantwoordt de gemeente aan het legitimiteitsprincipe dat in het Europees handvest inzake lokale autonomie als volgt verwoord wordt: *'Dit recht wordt uitgeoefend door raden waarvan de leden zijn verkozen door middel van vrije, geheime, op gelijkheid berustende, rechtstreekse en algemene verkiezingen en die over uitvoerende organen beschikken die aan hen verantwoording afleggen.'*

Burgers kennen hun burgemeester, de schepenen van onderwijs, de leden van de gemeenteraad.

Bij deze mensen die ze zelf verkozen hebben, gaan ze aankloppen met hun vragen. Het zijn deze lokale mandatarissen die een oplossing uitwerken. Een gemeentelijk schoolbestuur is dus herkenbaar, aanspreekbaar én democratisch verkozen. En dat is uniek.

Lokale invulling van pedagogische vrijheid met respect voor ieders overtuiging

Het behoort tot de lokale autonomie om een eigen pedagogisch project uit te schrijven, een schoolwerkplan vast te leggen en leerplannen uit te werken. Hierbij zoekt het schoolbestuur een inhoudelijk draagvlak met de lokale schoolgemeenschap: directie en schoolteam, ouders en leerlingen. Respect voor een participatief schoolbeleid staat hierbij voorop. Dit eigen pedagogisch project, het schoolwerkplan en de leerplannen zijn de toetssteen voor de interne kwaliteitszorg en de effectiviteit van de leeromgeving.

De gemeente als sterke lokale werkgever

De gemeente is op haar grondgebied een belangrijke werkgever. Ze investeert in een efficiënt personeelsbeleid en werkt volgens de principes van modern personeelsmanagement. Als werkgever is ze niet alleen in het onderwijs actief, maar ook in kinderopvang, cultuur, sport, welzijn ... De gemeente beschikt vaak ook over eigen technische diensten, een bibliotheek, een zwembad en sportaccommodaties ... Dat biedt de personeelsleden doorstromingsmogelijkheden buiten het onderwijs. Mensen die hun loopbaan een nieuwe wending willen geven, kunnen bij hun eigen werkgever nieuwe kansen krijgen.

De gemeente cofinanciert

Elk bestuursniveau in België neemt een deel van de financiële enveloppe van onderwijs voor zijn rekening. Zo is het federale niveau verantwoordelijk voor de pensioenlast. Vlaanderen draagt de werkingsmiddelen en de kosten van de omkadering van het onderwijzend, ondersteunend en bestuurspersoneel. Wat de schoolgebouwen betreft, engageert Vlaanderen zich voor het gesubsidieerd leerplichtonderwijs voor een bijdrage tussen de 60 à 70 % van de investeringsmiddelen.

Gemeenten leveren een niet onbelangrijke, structurele bijdrage in het onderhoud van de schoolgebouwen en in diverse secundaire processen (personeelsdienst, financiële dienst, ICT, preventie ...). Door deze bijkomende financiering en door de synergie met de eigen gemeentelijke diensten, komt het grootste deel van de Vlaamse bijdragen rechtstreeks in de klas terecht.

Tijd voor een wettelijk verankerd kerntakendebat

Het kerntakendebat van 2003 heeft geresulteerd in een bestuursakkoord tussen het Vlaams, provinciaal en lokaal bestuursniveau over welk niveau voor welke opdracht instaat. Na tien jaar is het tijd om de afspraak (*openbaar basisonderwijs inrichten is een bevoegdheid van de gemeente*) wettelijk te verankeren. Al het openbaar basisonderwijs wordt dan samengebracht in één officieel onderwijsaanbod. Elke gemeente krijgt een duidelijke opdracht om het grondrecht dat openbaar basisonderwijs is, in te vullen.

Voor verschillende onderwijsniveaus (secundair, buitengewoon, deeltijds kunstonderwijs en volwassenenonderwijs) staan hervormingen op stapel.

Ook hier moeten de rol en de positie van het gemeentelijk onderwijs uitgeklaard worden in een gelijkwaardig kerntakendebat.

Deeltijds kunstonderwijs, een parel van gemeentelijk beleid

In het deeltijds kunstonderwijs, waar gemeenten ruim 90 % van het marktaandeel invullen, nemen de gemeenten alle infrastructuurkosten voor hun rekening zonder enige vorm van centrale subsidies. Daarnaast zorgen zij voor een niet onaanzienlijke bijdrage in het ondersteunend en toezichtspersoneel. Het werkingsbudget van de Vlaamse Gemeenschap is bijzonder klein zodat de gemeenten moeten voorzien in bijkomende middelen. Het huidige DKO zou onbestaande zijn zonder de financiële inbreng van de gemeenten.

Allemaal brede scholen

Een brede school werkt duurzaam samen met andere instellingen of partners voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Steeds meer gemeenten en steden voeren een integraal lokaal beleid voor welzijn, jeugd, sport, cultuur, milieu, integratie ... De gemeente kan een brede school doen groeien rond de gemeenteschool. De gemeente creëert een sociaal netwerk dat ingebed is in de buurt en in het sociaal-cultureel weefsel. Zij kan optimaal inspelen op de lokale behoeften en noden. Een brede school biedt kinderen en jongeren een brede leer- en leefomgeving, zowel in de vrije tijd als tijdens de lessen. Op die manier krijgen kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen. Zowel de buitenschoolse opvang als de naschoolse activiteiten kunnen zinvol worden ingevuld. De naadloze overgang van de kinderopvang naar de school kan onder andere hierdoor worden gestimuleerd. Ook de participatie van alle leerlingen aan het sociale en culturele leven kan via de uitbouw van een brede school worden verhoogd. Het dienstenapparaat van de gemeente maakt zo'n samenwerking eenvoudig en vanzelfsprekend. Het kind, de jongere en bij uitbreiding alle burgers worden er beter van.

De gemeente regisseert het algemeen beleid op haar grondgebied

De gemeente organiseert onderwijs omdat ze deze (kern-)taak situeert in het integrale beleid op haar grondgebied. De gemeente bepaalt autonoom haar beleid op de meest diverse domeinen, bv. mobiliteit, inburgering, sport en cultuur ... Al deze beleidsdomeinen hebben vroeg of laat raakvlakken met onderwijs. Daarenboven stimuleert de Vlaamse overheid via eigen reglementering een lokaal flankerend onderwijsbeleid, gericht op gelijke onderwijskansen. Diezelfde onderwijsreglementering gebiedt dat de leerlingen, ongeacht waar ze schoollopen, gelijk worden behandeld als het gaat over de sociale voordelen die een gemeente toekent aan haar eigen leerlingen. Ten slotte maakt een groot aantal gemeenten deel uit van een Lokaal Overlegplatform (LOP) waar zij samen met de vertegenwoordigers van onderwijs en andere actoren het inschrijvingsbeleid uittekenen. De regisseursrol plaatst de gemeente in een bijzondere positie tegenover de andere onderwijsverstrekkers op haar grondgebied.

Sterke actor, goede regisseur

Er zijn heel wat beleidsdomeinen waarin de gemeente zowel de rol van actor als die van regisseur opneemt. Beide rollen zijn complementair en kunnen perfect onafhankelijk van elkaar worden gespeeld. Gemeenten die een sterke actor zijn in het onderwijs, zijn goede regisseurs voor flankerend onderwijsbeleid. De gemeente moet immers als regisseur goed op de hoogte zijn en blijven van de ontwikkelingen op inhoudelijk en regelgevend vlak in het beleidsdomein onderwijs. Dit veronderstelt kennis, middelen en doorzettingsmacht. Want regie voeren is veel meer dan subsidiëren of coördineren, het is de andere onderwijspartners mee betrekken en verantwoordelijkheid laten nemen in het beleid dat de gemeente wenst te voeren op diverse belendende beleidsdomeinen. Dit beleid wordt uitgezet in het meerjarenplan. Alleen maar voordelen geven zonder hieraan beleidsdoelstellingen te koppelen, is een zwakke vorm van regie.

Flankerend onderwijsbeleid, hefboom tot een gelijkedansbeleid

De gemeenten voelen als geen ander bestuursniveau de polsslag van wat lokaal leeft. Daarom komt het aan de gemeente toe autonoom de regierol in het flankerend onderwijsbeleid op zich te nemen. Dit flankerend onderwijsbeleid staat, zoals de decreetgever het wil, in het teken van een gelijkedansbeleid, en dient niet om tekorten bij andere schoolbesturen bij te passen. Het lokale niveau is het meest geschikt en heeft de legitimiteit om het initiatief te nemen voor een structureel, netoverschrijdend lokaal overleg met alle lokale actoren: gemeentelijke diensten, externe actoren en lokale scholen. De gemeente kent alle lokale partners. Zij kan coördinerend en sturend optreden in functie van de lokale noden. Tal van andere beleidsdomeinen beïnvloeden de context van onderwijs en worden meegenomen in het flankerend onderwijsbeleid: woonbeleid, kinderopvang, mobiliteit, veiligheid, geletterdheid, cultuur en vrije tijd, sociaal beleid, sociale economie, inburgering.

De gemeente heeft een duidelijke opdracht inzake het organiseren en regisseren van onderwijs op haar grondgebied. Deze opdracht moet in de regelgeving worden verankerd. Dit biedt de garantie dat de lokale kennis, bekwaamheid en bestuursmacht over onderwijs versterkt wordt. Op die manier kan het onderwijs een bijdrage leveren tot een integraal lokaal beleid.

De gemeente gaat voor onderwijs!

Sociale voordelen versus oneerlijke concurrentie: alle leerlingen gelijk

Het principe dat alle leerlingen gelijk behandeld moeten worden, ongeacht de onderwijsinstelling die ze bezoeken, blijft vooropstaan. Of er sociale voordelen worden gegeven en volgens welke modaliteiten, wordt bepaald door de gemeente. Volgens de regelgeving mag er geen onderscheid zijn tussen de leerlingen van de diverse onderwijsverstrekkers. De gemeente kan hier een sterke regierol spelen, omdat zij de spelregels bepaalt en controleert. Als derden leerlingenvervoer organiseren of buitenschoolse opvang in schoolgebouwen op het grondgebied van de gemeente, dan zou de gemeente hiervoor een sterkere regierol moeten kunnen spelen. Zo niet, kan dit aanleiding geven tot concurrentievervalsing.

De regierol bij het inschrijvingsbeleid en de capaciteit

De gemeente wordt door de centrale overheid steeds meer aangesproken op haar regierol. Aanvankelijk gebeurde dat enkel op het vlak van inschrijvingsbeleid, later ook via de lokale taskforce over capaciteit. Ook de burger richt zich steeds meer tot de schepen van onderwijs wanneer hij zich tekortgedaan voelt inzake schoolkeuze.

We wensen deze regiefuncties te versterken en de gemeenten hierbij te responsabiliseren door hen meer middelen en beslissingsmacht te geven. Wat het basisonderwijs betreft, worden capaciteit en inschrijvingsbeleid daarom het best als een intragemeentelijke problematiek bekeken.

